

Hans Hedtofts tale i Folketinget om den danske underskrivelse af Atlantpagten

Taler

Hans Hedtoft
Danmarks statsminister

Dato

23. marts 1949

Sted

Folketingets talerstol,
Christiansborg

- 1 Jeg er enig med de ærede ordførere, der har udtalt, at det spørgsmål, tinget her behandler, er det mest vidtrækkende, vi længe har haft til behandling i den danske rigsdag, at det derfor må behandles med den alvor, situationen kræver af os, og at hver enkelt af os inden endelig stillingtagen bør overveje alle de
- 5 konsekvenser, afgørelsen indebærer. Jeg kan forsikre, at dette er sket ved ministeriets overvejelser og stillingtagen, og jeg vil gerne i denne forbindelse, fordi det af ordførerne for de i det udenrigspolitiske nævn repræsenterede demokratiske partier er sagt, at regeringen på åben og loyal måde både under de skandinaviske forhandlinger og under forhandlingerne om Atlanterhavspagten
- 10 har forelagt partierne alle de for regeringen tilgængelige oplysninger og informationer, takke dem for disse udtalelser.

Udenrigsministeren har i sin tidligere replik udførligt svaret ordførerne, og jeg kan derfor nøjes med enkelte bemærkninger til dem.

15

- Jeg vil gerne først understrege, at ordføreren for det radikale venstre, det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen, indrømmede — hvad jeg er taknemlig for —, at det, man kan kalde den principielle neutralitetslinie, forlod Danmark den dag, da vi trådte ind i De Forenede Nationer og dermed underordnede os FN's love.
- 20 Den principielle neutralitetslinie er ligeledes forladt, når man, som det radikale Venstres repræsentanter gjorde det, accepterer tanken om et skandinavisk militærforbund. Et militært forenet Skandinavien forudsætter naturligvis, at det enkelte land for så vidt opgiver sin selvstændighed og bestemmelsesret, da det jo i et forbund måtte underordne sig en fælles militær ledelse og dennes
- 25 bestemmelser.

Ingen kan mere end regeringen beklage, at det ikke lykkedes at få gennemført den fællesskandinaviske løsning af vort sikkerhedsproblem. Men vi tør i dag fra

- 30 regeringens side overfor dette høje ting sige, at vi har gjort, hvad der var menneskeligt muligt for at få denne tanke realiseret. Jeg ønsker at sige dette fra denne talerstol, fordi vor skandinaviske samvittighed, om jeg så må sige, ikke havde været i orden, hvis ikke det var sket.
- 35 Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensens egentlige argument mod Atlanterhavspagten var for det første, at vor tiltræden af denne pagt for ham var et stærkere principielt brud med vor traditionelle neutralitetspolitik, end en tiltræden af en skandinavisk pagt ville have været. Dette er selvfølgelig rigtigt, men vor tiltræden af Atlanterhavspagten er i dag for regeringen den eneste
- 40 forsvarlige mulighed, der foreligger, og jeg vil gerne igen fremhæve, at Atlanterhavspagten er fuldt forenelig med De Forenede Nationers pagt, idet den sluttet af FNs medlemsstater, og pagten anerkender udtrykkelig FNs overhøjhed.
- 45 Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen henviste endvidere til, at vi gennem hundrede år har ført neutralitetspolitik, og at det til dato er lykkedes os at bestå som frit land. Dette argument er ubestrideligt. Men selvom påstandens rigtighed godkendes, siger den dog ikke et ord om, hvorvidt vi i fremtiden ville slippe godt fra at fortsætte en sådan politik. Ingen ansvarlig dansk politiker kan
- 50 dog i dag se bort fra den kendsgerning, at både den danske regering og det danske folk den 9. april 1940 var „i god tro“, fordi vi indtil denne dag forlod os på, at stormagter ved krigsudbrud ville respektere mindre staters, i dette tilfælde vort og Norges, absolutte ønske om neutralitet, absolutte ønske om at blive holdt udenfor en konflikt.
- 55
- Har jeg ikke ret, når jeg siger, at vi i dag ikke er i god tro, hvis vi i den nuværende situation overfor et tilbud om samarbejde med demokratiske stater, hvis ærlige fredsvilje ingen kan drage i tvivl, simpelthen siger nej og dermed bevidst etablerer en tilstand, hvorved vort land kommer til at henligge som et magt- og
- 60 militærpolitisk tomrum, der i tilfælde af en storkrig uvægerligt vil blive besat af den stormagt, der kommer først? Har vi ret til som danske i dag at se bort fra vore erfaringer den 9. april 1940? Og har vi moralsk ret til at forvente, at andre nationer, hvis ulykken igen indtræffer, skal ofre liv og blod for at gengive os vor frihed, når vi på forhånd har afslået at yde vor solidariske medvirken til fredens
- 65 stabilisering og bevarelse? Disse spørgsmål tror jeg alle skal stille sig selv ved afgørelsen af denne sag.

At vi ved at tiltræde Atlanterhavspagten løber en risiko er rigtigt, men det siger blot intet om, hvorvidt risikoen er størst indenfor eller udenfor pagten. Pagten giver ligesom enhver anden løsning ingen 100 pct. sikkerhed. En 100 pct. sikkerhed findes nemlig ikke. Det er min tro, at vi ved at tiltræde Atlanterhavspagten og dermed få garanti for, at et forsætligt voldeligt overfald på Danmark vil udløse Amerikas og de vestlige magters økonomiske og militære styrke, i den nuværende situation yder et større bidrag både til Danmarks og til Nordens sikkerhed, end vi gør ved bevidst at lade Danmark henligge som et magt- og militærpolitisk tomrum. Jeg tillægger altså Atlanterhavspagtens forebyggende virkning imod krig en afgørende betydning.

Det er ikke rigtigt, at regeringen har ladet sig presse til at forcere denne sag frem. Vi søgte bevidst at spille mæglerens rolle i de skandinaviske forhandlinger, så længe der var håb om en fællesskandinavisk løsning, men fra det øjeblik der ikke længere var realitet i disse forhandlinger, tog vi stilling til de faktisk foreliggende kendsgerninger. Og naturligvis må vi i dag rette os efter de tidsfrister, der er opstillet af de forhandlende magter. Sådan må man jo bære sig ad både i livet og i politik, bøje sig for kendsgerningerne. Den for Danmark i dette øjeblik foreliggende kendsgerning er valget mellem hjælpeløs, våbenløs og tildels venneløs isolation eller samarbejde med andre fredsvillende stater. Dette valg må vi træffe, og vi må træffe det nu.

Det er rigtigt, at en genopbygning af vort danske værn vil koste penge. Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen erkendte selv, at det var nødvendigt at opbygge et efter vore forhold afpasset værn. Jeg har derfor ret til at betvivle, at et isoleret Danmarks oprustning ville blive billigere end den genopbygning, vi nu får mulighed for at gennemføre på gunstige vilkår og i samarbejde med andre demokratiske og fredsvillende stater. Der er grund til at understrege, at det jo netop er tanken, at intet pagttilsluttet land, hvad den militære genopbygning angår, skal præstere mere, end man med rimelighed kan forlange, at der vil blive ydet støtte hertil, og at genopbygningsarbejdet og det sociale niveau ikke bør sænkes.

Jeg bør vel også sige et par ord til det ærede medlem hr. Aksel Larsen. Jeg havde egentlig ikke tænkt mig overhovedet at beskæftige mig med hans udtalelser, dels fordi de er besvaret af udenrigsministeren, der som udenrigsminister fører denne debat, dels fordi det, det ærede medlem har anført, jo blot var en gentagelse af de propagandaartikler, der i den sidste månedstid har stået i „Land

og Folk“.

110 I den propaganda har det ærede medlem hr. Aksel Larsen bl.a. søgt at udnytte en besvarelse af et spørgsmål om Danmarks udenrigspolitik, som jeg for mere end et år siden har fremsat i radioens serie: „Hvis jeg havde ham her“.

Spørgsmålet, der blev stillet mig i den nævnte udsendelse den 30. januar 1948,
115 lød således, formuleret af journalisten eller spørgeren:

„Til slut et spørgsmål om et emne, som ikke blot Danmark, men som hele verden taler om: Tør statsministeren åbent sige sin mening om, hvor Danmark i dag skal placere sig, i øst eller vestblokken?“ Mit svar led:

120 „Ja. Vi skal overhovedet ikke placere vort land i nogen blok. Vi er medlem af De Forenede Nationer og skal dér gøre vor pligt som nordisk land. De demokratiske og humanistiske idealer, der er udtrykt i vor forfatning, skal vi på alle områder arbejde for at få virkeliggjort og fastholde vor ret og pligt til frit at sige vor
125 mening både til øst og vest. Må jeg tilføje, at det efter min mening ikke kan være en dansk eller en nordisk interesse at uddybe de altfor åbenbare modsætninger mellem øst og vest. Et endeligt brud mellem de stormagter, der stod sammen for at vinde krigen, vil være en katastrofe for os alle — måske ikke mindst for Norden.“

130 Jeg vil gerne først understrege, at spørgsmålet som nævnt er stillet den 30. januar 1948 og gik ud på, om jeg ville sige min mening om, hvor Danmark i dag skulle placere sig, og hvad jeg dengang sagde, godkender jeg helt og fuldt. Nu kan ingen være blind for, at der siden den 30. januar 1948 er sket et og andet i
135 verden, desværre også ting, der har øget den internationale spænding og gjort vort lands stilling endnu mere udsat.

For det første er forsøget på at etablere den fællesskandinaviske løsning af vort sikkerhedsproblem strandet.

140 For det andet er den ensretningsproces, der straks efter krigen blev påbegyndt i Østeuropa, fuldbyrdet med det kommunistiske kup i Tjekkoslaviet. De to politikere Benes og Masaryk, hvis navne for hele den demokratiske verden ligesom var vidner for, at et varigt fredeligt samarbejde kunne etableres mellem
145 øst og vest, er døde og borte. Disse to mænd, der stod som brobyggere mellem

vest og øst, eksisterer ikke mere, og jeg behøver ikke at sige, under hvilke omstændigheder de gik bort. Jeg vil slet ikke nægte, at Benes's tilbagetræden og Masaryks død gjorde et dybt indtryk på mig som sikkert på tusinder af andre og
150 svækkede min absolutte tro på en fortsat gunstig udvikling. Foruden dette: de bristede skandinaviske forhandlinger og udviklingen i Østeuropa er der også sket forskellige ting i De Forenede Nationer, ting, som jeg ikke i aften skal fordybe mig i, men som ikke har bidraget til at styrke min tillid til De Forenede Nationer som virkelig fredsgarant.

155

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen fremsatte under forhandlingerne den unægteligt noget opsigtsvækkende påstand, at der ikke fandtes nogen østblok. Denne påstand er da til at tage at føle på! Den sammenslutningspolitik i Europa, som det ærede medlem hr. Aksel Larsen raser imod, begyndte jo netop i øst.

160

Allerede i det første efterkrigsår oplevede vi jo en skærpelse af de internationale modsætninger. Lige fra det øjeblik krigshandlingerne ophørte, begyndte der en ensretning af hele Østeuropa og i Donaulandene, en ensretning, som måtte vække stor uro i alle demokratiske lande. Denne politik er til dette øjeblik blevet
165 gennemført med hensynsløs konsekvens.

Der er i dag i Østeuropa, såvidt jeg ved, afsluttet ialt 24 traktater. De er praktisk talt enslydende og indeholder, som det er oplyst under denne forhandling, en generel forpligtelse for enhver af de kontraherende stater til at yde den anden
170 såvel militær som enhver anden hjælp med alle til rådighed stående midler i tilfælde af, som det hedder, „at en af parterne angribes af Tyskland eller en hermed forbundet stat“. Hele dette net af militære bistandspagter, ikke-angrebepagter og økonomiske aftaler binder de såkaldte østeuropæiske folkedemokratier enkeltvis til Sovjetunionen, og økonomiske og kulturelle
175 samarbejdsaftaler knytter de fleste af dem sammen to og to. Men nu ved vi altså, at dette ikke er nogen blok ifølge det ærede medlems opfattelse.

Kuppet i Tjekkoslaviet i 1948 blev højdepunktet i ensretningsprocessen i Østeuropa. Præsident Benes' afgang og udenrigsminister Masaryks dramatiske
180 død blev for hele verden bekræftelsen på, at i den ekspansionspolitik, der drives i Østeuropa, er der ikke brug for „brobyggere“, ikke brug for „nybyggere“, der vil ærligt samvirke og god forståelse med Vesteuropa og USA, ikke brug for frie mænd, der vil een verden.

Hvad har nu folkedemokratiets gennemførelse i Østeuropa betydet? Sagt kort: at det, vi i daglig tale kalder umistelige menneskelige frihedsgoder, er afskaffet. Det er jo urigtigt, når de danske kommunister i deres agitation påstår, at det blot er „reaktionære“ og „folkefjender“, der er sat fra bestillingen, og at folkets frihed er sikret. Vi, der bekender os til demokratiet, har grund til at mærke os, at der i Østeuropa i dag ikke findes et eneste ikke-kommunistisk parti, der betyder noget. De ikke-kommunistiske partiledere, som har holdt ryggen rank, er i dag tvunget til passivitet, sidder i fængsel eller koncentrationslejre eller er henrettet. Mange er gået i landflygtighed. Andre har ment, at det var rigtigt at gå over til kommunismen.

I det ene østeuropæiske land efter det andet har historien gentaget sig. De ikkekommunistiske partier er blevet ensrettet. De socialdemokratiske partier er blevet tvunget til at forene sig med det kommunistiske. Det kommunistiske parti i dag hersker over statsapparatet, som har kontrollen over erhvervslivet, pressen og åndslivet. Det er, hvad der er sket i Østeuropa. Og vi ved altså, at dette er de danske kommunisters ideal, det er det, de ønsker også skulle kunne gentage sig her.

Det ærede medlem Hr. Viggo Starcke henledte opmærksomheden på artikel 2 i pagten, især på artiklens sidste punktum, hvori det siges, at landene vil søge at fjerne uoverensstemmelser i deres internationale økonomiske politik og vil tilskynde til indbyrdes økonomisk samarbejde. Det ærede medlem spørger, om det er regeringens agt at udnytte denne tilskyndelse til økonomisk samarbejde i retning af frigørelse af erhvervslivet og af samhandelen mellem landene eller i retning af erhvervslivets socialisering.

Det glæder mig, at det ærede medlem henleder opmærksomheden på denne artikels betydning. Artikel 2 understreger nemlig, at Atlanterhavspagten ikke alene er et storstilet forsøg på at sikre freden i verden, men også rummer konstruktive tanker i retning af en fortsat udvidelse af det økonomiske samarbejde mellem pagtens lande. Gennem denne pagt skulle dette samarbejde være sikret udover Marshallperioden. Det arbejde, der gøres gennem Marshallorganisationen, på at skabe basis for en voksende og friere samhandel mellem de deltagende lande, skulle altså kunne fortsættes og intensiveres. Den danske regering har hele tiden taget aktiv del i dette arbejde og vil naturligvis fortsat gøre det. I det omfang dette arbejde lykkes, således at valuta- og forsyningsforhold stadig forbedres og genopbygningsmålene nås, vil

225 restriktionernes afvikling yderligere kunne fremskyndes. Jeg håber, at dette svar er tilfredsstillende for det ærede medlem.

Det ærede medlem stillede derefter det spørgsmål til mig, om jeg kunne tjene ham i at lade handelsministeren gå af. Jeg ved ikke, om det ærede medlem venter
230 noget svar på det, men det ærede medlem må jo hellere få det. Svaret er nej.

Udenrigsministeren har allerede på regeringens vegne afvist det af retsforbundet stillede forslag angående udskrivning af en folkeafstemning. Vi er fra regeringens side imod dette forslag, fordi et udenrigspolitisk spørgsmål som det,
235 vi her behandler, ikke er egnet til at sende ud til en folkeafstemning. Om udenrigspolitiske spørgsmål i almindelighed — og det kan også siges om det foreliggende — gælder det, at de ofte er så komplicerede, at den almindelige vælger kan få svært ved at tage stilling på et helt solidt grundlag, så meget mere som der kan være momenter, der af mange grunde ikke egner sig til offentlig
240 diskussion i en sag som denne, og man må derfor overlade det til de folkevalgte repræsentanter at foretage bedømmelsen. Jeg er overbevist om, at skulle en sådan folkeafstemning blive gennemført, ville der være hundrede tusinder samvittighedsfulde vælgere, der ikke ønsker at deltage i en sådan afstemning, men vil forlange, at folkets valgte repræsentanter med de forudsætninger, de har,
245 træffer afgørelsen.

Der er heller ikke grund til at lægge skjul på, at kom det til en folkeafstemning om Atlanterhavspagten, kunne den meget vel forløbe således, at den udløste en voldsom diskussion om, hvor flertallet egentlig er, og derfor slet ikke bidrog til
250 at skabe den klarhed, der må være ønskelig. Man tænke sig. f.eks., at 60 pct. af vælgerne afgiver deres stemmer, og at $\frac{3}{4}$ af disse stemmer for og $\frac{1}{4}$ imod. Så har kun 45 pct. af alle vælgere stemt for, og ingen kan forhindre de demagoger, der findes, i at påstå, at alle hjemmesiddere ville have stemt nej. Man kan let forestille sig den udnyttelse, som en sådan situation ville blive genstand for både
255 herhjemme og eventuelt i den udenlandske radio, der mente sig interesseret heri. Dette er grundene til, at regeringen ikke anser det foreliggende spørgsmål for egnet til folkeafstemning.

Jeg vil slutte, som jeg begyndte: vi er os bevidst, at det er en alvorlig og
260 vidtrækkende beslutning, det høje ting står overfor. Vi kan beklage, at den fællesskandinaviske løsning af vort sikkerhedsproblem, som vi ønskede, ikke lykkedes, men vi kan ikke blive stående her. At udskyde en afgørelse kan blive

265 farligt, fordi alle er klar over, hvilke kræfter der vil spekulere i uroen og med alle midler søge den udnyttet. Derfor bør vi træffe vor afgørelse. Vi ved med os selv, og hele verden skal vide, at vi kun har eet ønske: ønsket om fred og frihed for os selv, fred og frihed for verden. Den, der taler anderledes om Danmark og dets lovlige myndigheder, øver en ussel gerning. Vi har een gang prøvet i dette land, hvad det vil sige at forlade os på stormagternes respekt for vor vilje til
270 neutralitet; vi kan ikke gøre det igen. Vi er i den situation, at vi må forene vore kræfter med andre. Regeringen ønsker fortsat at føre en politik, der kan styrke De Forenede Nationer og deres evne til at sikre freden. Det er desværre ikke til dato lykkedes De Forenede Nationer at opbygge et system, der giver medlemsstaterne den nødvendige sikkerhed mod angreb, der sker under
275 krænkelser af pagtens principper. Derfor er i dag et samarbejde mellem medlemsstater, som har fælles interesser, naturligt. Vi vil ikke godtage den tankegang, at regionale aftaler er tilladt i en del af verden, men ikke i vor. Regionale aftaler forudsættes udtrykkelig i De Forenede Nationers pagt. Det for Danmark, det for os afgørende må være, om sådanne aftaler tjener fredens sag,
280 og det tilkommer Danmark og det tilkommer dette ting at bedømme dette. Det skal være vor egen dom, det skal være vor egen bedømmelse, der lægges til grund, ikke fremmede magters.

Danmark hører til Norden og til Vesteuropa. Vi skal i den nuværende situation
285 ikke glemme, at vi hører til Norden. Uanset det ikke lykkedes at etablere et fællesskandinavisk sikkerhedspolitisk samarbejde, vil vi af al vor kraft søge det nordiske samarbejde udbygget på det kulturelle, det sociale og det økonomiske område.

290 Jeg sagde, at vi hører til Norden, og vi hører til Vesteuropa. Det er en fundamental vigtig opgave at genrejse Vesteuropa, således at denne del af verden kan genvinde sin økonomiske livskraft og sin politiske styrke og indflydelse. Dette er set på længere sigt også en betingelse for, at Danmark bliver i stand til at mestre sin egen genrejsning. En genrejsning af Vesteuropa er ikke mulig uden et
295 solidarisk samarbejde mellem landene, og det er ikke muligt, uden at der fortsat gives støtte til det fra De Forenede Stater. Derfor er det nødvendigt også sikkerhedspolitisk at fortsætte den politiske linie, der hidtil er fulgt i det europæiske økonomiske samarbejde.

300 Det må være målet for os og for de andre europæiske demokratiske lande at søge skabt et stærkt og selvstændigt Vesteuropa, et Vesteuropa, der søger at gøre sig

økonomisk uafhængigt og har indre styrke til at stå imod angreb og diktaturtendenser. Kun et sådant Vesteuropa kan blive en stabiliserende og fredsbevarende faktor. Kun et sådant Vesteuropa kan danne et nyt grundlag for de vesteuropæiske folks levestandard og give sikkerhed for demokratiet og verdensfreden. Det demokrati og den verdensfred, som alle dette tings demokratiske medlemmer ønsker at tjene.

Kilde

Manuskript taget fra Rigsdagstidende 1948-49, spalte 3831-34 med tilladelse fra udgiver.

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Politisk tale, Socialdemokratiet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/hans-hedtofts-tale-om-den-danske-underskrivelse-af-atlantpagten>